

София Бенуа

САЛВАДОР ДАЛИ

ВЕЛИКИЯТ БЕЗУМЕЦ

„Не четете само историята, четете биографии, защото те са това, което е животът, но без теорията“.

Бенджамин Дизраели,
писател

Издателство
ПАРИТЕТ

Салвадор Дали **Великият безумец**

Автор *София Бенуа*
Превод *Татяна Ангелова*

Издателство „Паритет“, София
224 стр.

Салвадор Дали е един от най-универсалните и разпознаваеми художници на ХХ век.

Това издание представя отделни аспекти от живота на Дали, които хвърлят светлина върху обхвата на творчество му. Кратко и интересно е проследено артистичното развитие на феномена Дали – една от най-неразбраните фигури в историята на модерното изкуство. От ранните му години, артистичните му приятелства, развитието на техниката и стила му, до връзката му със сюрреалистите и любовта му с Гала, в социален, исторически и артистичен контекст той безспорно е уникален творец, чийто стремеж към себепознание ни представя някои важни прозрения за вътрешното развитие на творческото въображение. Именно на това се дължи неговата популярност и славата му на художник.

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена, в каквато и да е форма, без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-613-9

Съдържание

„Грабнах четката още в люлката... “	5
Дадаизъм: Отричане на всеки и всичко	14
Сюрреализмът и вярата във висшата реалност	22
Див, плашлив и недоद्याн	27
Гала – предначертана от съдбата	32
Съдбоносни срещи и приятелства: Бунюел, Пикасо и Лорка	55
Влюбеният Дали	71
„Великият мастурбатор“ – сюрреалистични фантазии	92
Облаци в рая и отлъчване от семейството	102
Вилата в Порт Лигат	116
Гала – любяща и любима	121
Признание и край на финансовите сътресения	132
Конфликт със сюрреалистите	140
„Хитлер е завършен мазохист“	152
1934 година: най-сетне брак с любимата жена	162
Милиардерите Дали	174
„Виж, аз не плача!“	200
Дати от живота и творчеството на Салвадор Дали	210

Salvador Dalí

Салвадор Дали, сн. Карл ван Вехтен, 1939 г.

„Грабнах четката още в люлката...“

Няма съмнение, че Салвадор Дали има невероятния талант да изразява възхитата от свето около себе си върху платното от най-ранна възраст. „Още от най-крехка възраст у мен се прояви натрапчивата мисъл, че съм различен от околните, че не съм като просто-смъртните. И, да, определено ми се отдаваше да не съм като тях“ – откровеничи Дали през 1953 година в своята книга „Дневникът на един гений“. Вероятно в думите има голяма доза суетност, но няма съмнение, в нея прозира и неоспоримата истина: още като дете, което току що е направило първите си артистични опити, той предизвиква възхищение в онези, които виждат нарисуваното от него. От този период, когато е едва шестгодишен, е запазена една малка картина, нарисувана от бъдещия велик художник. Някои изследователи на творчеството му твърдят, че той започва да рисува, когато е на десет-дванадесет години. Самият Салвадор Дали в едно интервю казва: „Струва ми се, че съм взел

четката докато съм бил още в люлката. Откакто се помня, винаги съм рисувал. Не съм имал учители, но трябва да призная – двама велики художници – Веласкес и Верлерк де Ленка, определено предопределиха пътя ми на творец. От друга страна, върху мен влияние имаха всички велики художници, които вече познавах, но нито един не успя да ме промени“. Тези думи Дали изрича няколко дни преди смъртта си.

По това време Салвадор Доменек Фелипе Хасинто Дали и Доменек, маркиз на Пубол (това е пълното име на Салвадор Дали) е млад и изпълнен със сили и идеи. Започна да рисува с такъв размах, че приковава вниманието на съвременниците си. Успява дори за известно време да учи живопис.

Салвадор Дали е роден на 11 май 1904 година в Испания. Цялото му детство и младежки години преминават в Каталуня, в малкото градче Фигерас, разположено на стотина километра от Барселона, почти до самата граница с Франция. Известно е като туристическа спирка и често туристите го описват като „зелено, чисто и старинно“. Природата на този край би се сторила на средния европеец малко странна и леко пустинна, особено

ако попаднат там около обяд, когато лъчите на обедното слънце го огряват безмилостно. Тук очите няма да срещнат изумрудени пащица и тайнствени сумрачни гори, но затова пък има ярко синьо небе, което по-късно ще се превърне в изразителен фон в творбите на художника, зареден от талантливата му четка с фантастична привлекателност. На родния си край Дали остава верен до края на живота си. Тук той опознава любовта към рисуването и творчеството, тук ще изпита и първата си любов към жена.

Първата си изложба Салвадор подрежда, когато е едва на четиринадесет години, в общинския театър на Фигерас. Синът на провинциалния нотариус вече знае, че ще посвети на изкуството живота и бъдещето си, но това не предизвиква никакъв ентузиазъм у неговия баща. Никой на тази земя обаче не притежава силата, която би накарала вдъхновеното момче да се откаже от избрания път и да загърби любовта си към платното и четката. Творбите на Дали през този период до голяма степен са до голяма степен подражание на творбите на други художници. Той рисува под влиянието на импресионизма, фовизма, пуантилизма, но в

тях вече се усеща автентичният му подпис, тънкото майсторство и неподправения усет към света, който съвсем скоро ще го превърне в уникален творец със свой собствен почерк и характер. Да рисува страстно, ненаситно и с безумен ентузиазъм е водещата максима за Дали.

Детето е наречено Салвадор Доменек Фелип Жасинт Дали-и-Доменек, маркиз де Дали де Пубол, със същото име, което родителите му преди това нарекли първородния си син, който за съжаление починал от менингит. Бъдещият художник, научава за това, когато е на петнадесет години и остава поразен от този факт. Скоро след това започва да му се струва, че по някакъв мистичен и необясним начин всъщност живее живота на починалия си брат.

На петнадесет години той пробва таланта си и в писането на поезия, наред с това пише и по сериозни теми за списание *Studium* – за творчеството на Микеланджело, Дюрер, Веласкес, Гойа и Ел Греко. През 1921 година,

вече седемнадесетгодишен, Дали се явява на изпит за Кралската Академия в Мадрид и хвърля в истинско удивление преподавателите със съвършенството на рисунката си. Фразата на Енгр „Рисунката е честността на изкуството“ е негова любима и вдъхновяваща фраза, и той често я отъждествява с творчеството си.

Освен изключителната си дарба, във всичко той усеща фатализъм, за него „нищо не е случайно“ и сякаш с невидимо „шесто чувство“ вижда в бъдещето. И като пример за тези негови усещания в общинския театър на Фигерас, където се състои първата изложба на бъдещия гений, в наше време е нареден „Театър-музей на Дали“ – един от най-големите в света обекти на сюрреалистичното изкуство.

Вероятно фатализмът на Дали има своите корени в далечното детство, докато на гроба на починалия му брат, родителите му казват, че той е прероденият им първи син. Салвадор има и сестра – Анна Мария, тя е най-добрата му приятелка в детството и художествен образ в първите му творчески опити.

Домът във Фигерас, в който е роден Дали.

Историята познава много любопитни факти за него: „Започва да учи изобразително изкуство в общинското художествено училище. От 1914 до 1918 година е възпитаван в Академията на ордена на Братята Маристи във Фигерас. Един от приятелите му от детството е бъдещият футболист на „Барселона“ Хосеп Самитиер. През 1916 година със семейството на Рамон Пишо заминава за ваканция в град Кадакес, където се запознава със съвременното изкуство. През 1921 година постъпва в Академия Сан Фернандо. Творбата, която той представя като абитуриент, е високо оценена от преподавателите, но не е приета заради малките ѝ размери. Дават на Салвадор Дали три дни да нарисува нова. Обаче младежът не бърза, с което много обезпокоява баща си, който и без това се е нагледал на странностите му през годините. Най-накрая младият Дали съобщава, че рисунката е готова, но за изненада на всички новата творба е още по-малка от предната. Това е удар за баща му, но преподавателите оценяват високо необикновеното майсторство на Дали и правят изключение като приемат младия ексцентрик в академията.

Радостта на Дали обаче е кратковременна. През същата година умира майка му, което се за него се превръща в дълбока трагедия.

Корените на вечните противоречия и гениалните прозрения в творчеството на Дали, слабите и силните му страни са в ранния период на развитие, когато сюрреализмът все още не е формиран като течение, ярък представител на който е самият Дали. В периода от 1921 до 1929 година Салвадор опознава и овладява опита на европейския кубизъм и футуризм, конструктивизъм и пуризм. Подражателството на всички тези „измами“ се усеща в творбите му от тези години. Свой собствен стил, който ще му донесе световна известност, той ще намери след няколко години, след като на пътя му се появява жена със странното име Гала, която в неговите очи изглежда неземна.

До този момент той създава реалистични творби, например, графитни портрети на баща си и сестра си, дълбок живописен портрет на баща си, няколко автопортрети. Най-често негов модел е сестра му Анна Мария. Когато е двадесет и пет, е още свенлив и доста затворен, а със жените съвсем не е постигнал, онова, което би искал.

„Смъртта на майка ми същата година беше за мен най-голямата ми загуба. Аз я обожавах. За мен тя беше единствена и неповторима. Знаех, че нейната златна, нейната свята душа стои толкова над всичко човешко, че не можех да се примиря със загубата на същество, на което подсъзнателно разчитах заради невидимите недостатъци на душата си. Тя беше толкова добра, че си мислех: „Това ще е достатъчно и за мен“. Тя ме обичаше с всепоглъщаща и възвишена любов – а това означаваше, че не може да греши. Дори моите зли постъпки трябваше да бъдат нещо чудесно! Нейната смърт ми се стори подигравка на Съдбата. Невъзможно беше такава нещо да се случи нито с нея, нито с мен. Отмъстително чувство изпълни сърцето ми. Стиснал зъби, се заклех, че ще откъсна майка си от смъртта и съдбата, дори ако за това са нужни потоци светлина, които един прекрасен ден ще заблестят диво около моето прославено име!“

Салвадор Дали

Дадаизъм¹: Отричане на всеки и всичко

Според статистиката по време на Първата световна война в боевете за Франция загиват 450 поета и прозаика, сред тях – Луи Перго, Шарл Пеги, Гийом Аполинер и много други. Енергията им, талантът им зове за отмъщение. Но насилието, като такова, е ненавистно за онези, които остават живи. Осъзнаването на гибелта на събратята си по творчество, необратимостта на процеса на забавяне на културния прогрес, невъзможността да се създаде това, на което са способни погубените таланти – всичко това се превръща в основа за появата на нови течения, мини-революции в световен мащаб по отношение на изкуството. Така се

¹ Дадаизъм – авангардно течение в литературата, изкуството, изобразителното изкуство, театъра и киното; възниква като реакция срещу жестокостта на Първата световна война. Дада-изложби се организират в Берлин, Париж и Ню Йорк. Рационализмът и логиката са обявени за едни от главните причини за възникването на опустошителните войни и международни конфликти.

появяват течения, които предизвикват неприемане на по-възрастното поколение, а заедно с това и отричане на класическото изкуство. Това ново обаче, не е добре забравеното старо. Макар творчеството на дадаистите и сюрреалистите малко да прилича на творчеството на първобитните хора, които са в началото на цивилизацията, маниерът им се гради не върху принципите на познанието, а на отрицанието и духовното разкрепостяване.

Младото поколение, отричащо класическите устои на света и класическото изкуство, не само не отрича изкуството само по себе, но и го създава. Като твори в света на поезията и живописа, новото поколение творци успява да се утвърди не къде да е, а на попрището на любовта. Рисувайки, меко казано, странни сюжети или описвайки чувствата и преживяванията с „белия“ език на хаоса, избягвайки рими и нарушавайки ритъма, отричайки всичко, то показва колко силно обича обкръжаващия свят.